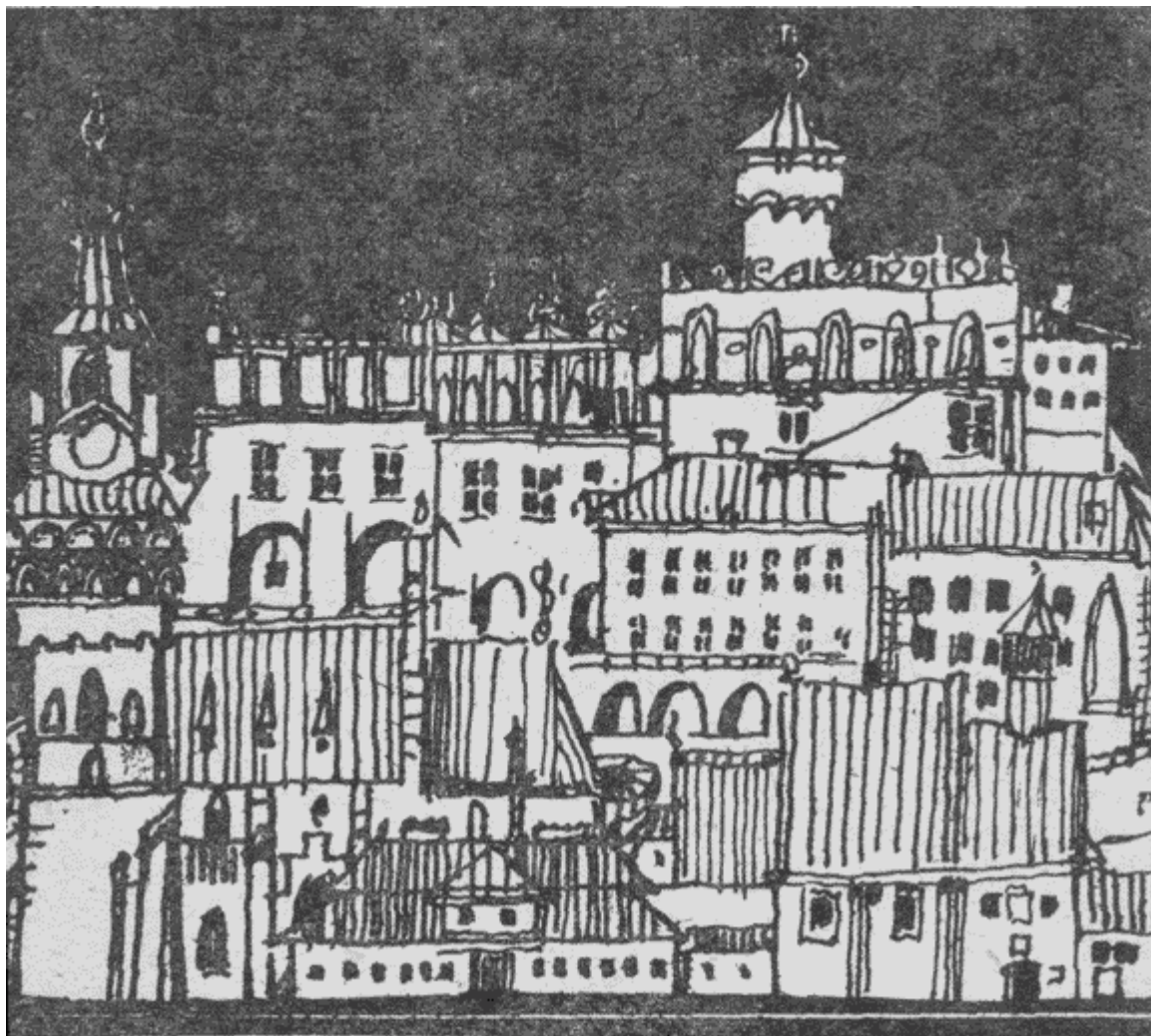


Tarnowska Starówka

Adam Bartosz



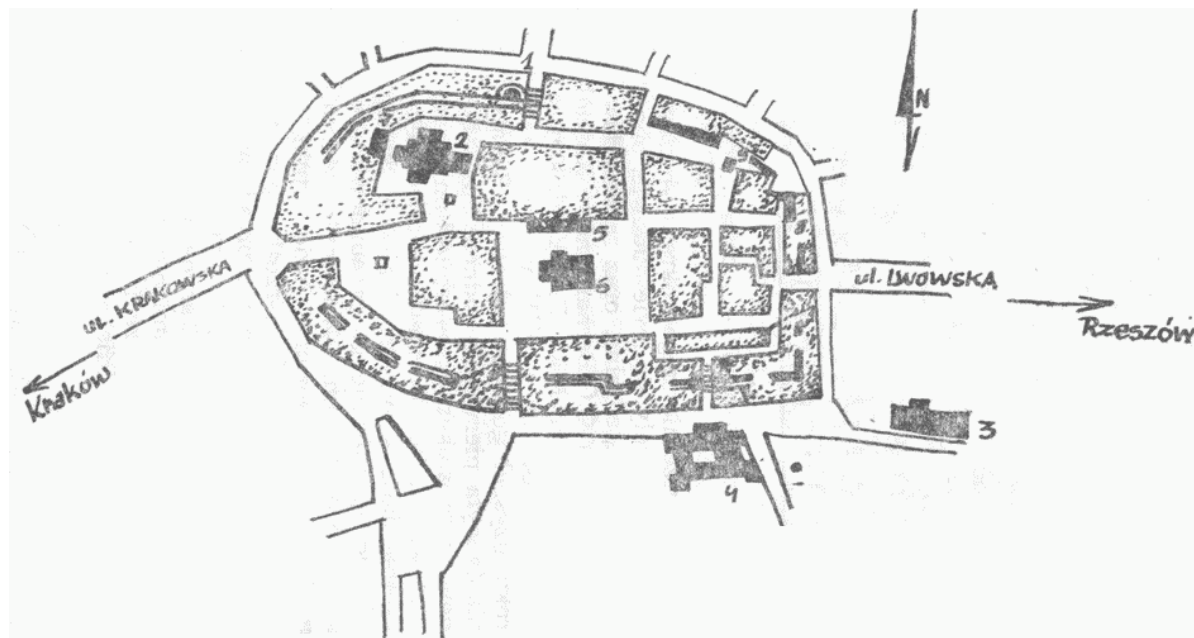
Tarnów założony został na niewielkim wzniesieniu u podnóża Pogórza Karpackiego. Prawa miejskie otrzymała wcześniej tu istniejąca osada w 1330 r. Dokument lokacyjny wydany został Spicymirowi herbu Leliwa, kasztelanowi krakowskiemu przez panującego wówczas króla Władysława Łokietka.



Kształt miasta, do dziś czytelny w obrębie dawnych murów nadany został Tarnowowi już w pierwszej połowie XIV w. W tym też stuleciu obwarowano miasto murami. Zachowane do dziś fragmenty murów pochodzą z czasów późniejszych, a głównie z pierwszej połowy XVI w. Całkowita

TURYSTYCZNE INFO

ich długość wynosiła 900 m. Z miasta prowadziły 2 bramy: krakowska i pilźnieńska, ponadto było kilka furt. Fragmenty murów zachowały się na tyłach domów położonych przy ulicach: Wałowej, Targowej, Bernardyńskiej i Szerokiej. Niektóre odcinki zostały odkryte (ul. Bernardyńska, Wałowa, Pl. Rybny) a od ul. Wałowej widoczna jest częściowo zrekonstruowana basteja.

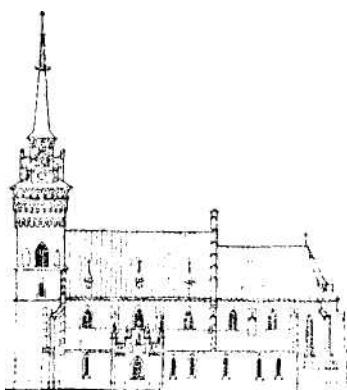


legenda:

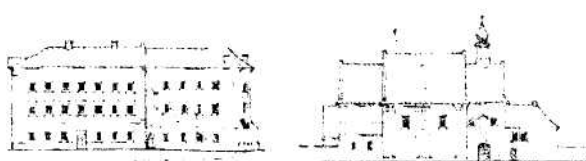
1. Basteja i stare mury
2. Bazylika Katedralna
3. Kamienice renesansowe.
4. Klasztor o.o. Bernardynów XV w.
5. Ratusz
6. Dom Mikołajowski
7. Dom Florentyński
8. Bima synagogi

Z najwcześniejszego okresu budowy miasta zachowały się dwie budowle, obecna bazylika katedralna, oraz resztki dawnego klasztoru O.O. Bernardynów. Kościół pod wezwaniem N.M. Panny, dzisiejsza bazylika, powstał w XIV w., a w 1400 roku uzyskał godność kolegiaty. Świątynia ta była pierwotnie jednonawową budowlą z prostokątnym prezbiterium i kwadratową wieżą. W ciągu wieków wielokrotnie kościół przekształcano w końcu XIX w. gruntownie go przebudowano w stylu neogotyckim. Wnętrze świątyni mieści wiele zachowanych dzieł sztuki. Są to m.in. gotyckie stalle i rzeźby, pozostałości gotyckiej polichromii, a przede wszystkim zespół nagrobnych pomników renesansowych. Nagrobki Tarnowskich i Ostrogskich wykonali znamienici rzeźbiarze cudzoziemscy sprowadzeni do Tarnowa: J.M. Padovano i J. Pfister.

TURYSTYCZNE INFO



Po XV-wiecznym klasztorze i kościele Bernardynów pozostała tylko resztką nawy głównej kościoła, oraz fragmenty murów stanowiących niegdyś fortyfikację tego zespołu klasztorno-obronnego przylegającego od wschodu do murów miejskich. Po skasowaniu przez rząd austriacki zakonu S.S. Bernardynek, tarnowscy Bernardyni zostali w 1782 r. przeniesieni do ich klasztoru zbudowanego w połowie XVIII w., gdzie pozostają do dziś. Pobernardyński kompleks po częściowym rozburzeniu pełnił w XIX w. funkcję Sądu szlacheckiego.



Największy rozkwit świetności Tarnowa miał miejsce w pierwszej połowie XVI w. za czasów władania miastem przez Jana Amora Tarnowskiego (1488-1561). Był on kasztelanem krakowskim, osiągnął godność hetmana wielkiego koronnego, pisał traktaty wojskowe i regulaminy budowlane, rozumem i majątkiem wyróżniał się spośród innych możliwych tego czasu.

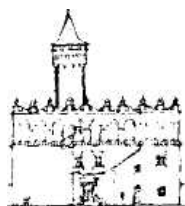
Tarnowski uczynił z Tarnowa nowoczesne na ów czas miasto. Wzmocnił mury a w ich obrębie kazał pobrać nowe, murowane kamienice w stylu renesansowym. Z tego czasu zachowały się w Tarnowie całe pierzeje i ulice, głównie zaś kamienice przy Rynku, Ratusz, ulica Żydowska, Wekslarska, Forteczna i zaulek wokół bazyliki z Domem Mikołajowskim.



Podcieniowe kamienice przy Rynku, niektóre później znacznie przebudowane, zachowały renesansowe układy pomieszczeń, piwnice, oryginalne sienie i klatki schodowe a także mnóstwo detali architektonicznych: kraty, portale, wsporniki, malowidła. Do najciekawszych kamienic pod tym względem należą m.in. budynki pod nr 2, 3, 5, 8, 9, 14, 18, 19, 20, 21. Na części z nich (nr 19, 20, 21) zachowały się attyki, w przeszłości zdobiące wszystkie domy przy Rynku. Kilka kamienic odnowiono w ostatnich latach nadając im nowe funkcje, a mieszczą się tu głównie instytucje

TURYSTYCZNE INFO

kulturalne.



Środek Rynku zajmuje Ratusz, niegdyś siedziba władz miejskich, a po wojnie budynek muzealny. Od 1971 r. mieści się tu stała ekspozycja tarnowskiego Muzeum Okręgowego. Ratusz posiada resztki architektury z początkowego jego okresu, tzn. z XV w. Są to pozostałości jeszcze gotyckie. W całości zaś jest przykładem budowli renesansowej z piękną attyką zdobioną maskaronami i charakterystyczną wieżą ozdobioną herbem Pogór - znakiem rodowym ostatnich właścicieli miasta - Sanguszków.



Interesującym zabytkiem jest wspomniany Dom Mikołajowski, wzniesiony w 1524 r. o cechach późnogotyckich i renesansowych detalach. Wraz z sąsiednim budynkiem był od 1531 r. siedzibą utworzonej tu kolonii akademickiej.

Ulicę Żydowską zamyka tzw. Dom Florencki z nadwieszoną elewacją frontową i arkadą nad przejściem w uliczkę Forteczną. Jest to najpiękniejszy zakątek tarnowskiej Starówki.



Poza nazwami ulic (Żydowska, Wekslarska) po licznie tu mieszkających od XV w. Żydach pozostał tylko jeden zabytek. Cofnięta od ul. Żydowskiej stała tu synagoga zbudowana przypuszczalnie na przełomie XVII-XVIII w. Spalili ją w październiku 1939 r. Niemcy, a pozostała tylko bima, miejsce z którego czytano święte teksty. Są to cztery kolumny wspierające resztę nakrywającej je niegdyś kopuły.

